

Wprowadzenie

Rozwój instytucji ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej wiąże się nieodłącznie ze stopniowym wzmocnieniem pozycji prawnej poszkodowanego. Zwieńczeniem wskazanego procesu było przyznanie temu podmiotowi bezpośredniego roszczenia względem ubezpieczyciela (*actio directa*). Umożliwiło ono osobie spoza umownego stosunku ubezpieczenia żądanie we własnym imieniu świadczenia objętego treścią tej umowy, ze skutkiem zwalniającym dla ubezpieczyciela.

Skąpa regulacja prawna *actio directa* nie pozwala jednak ani na wyjaśnienie istoty powiązań łączących poszkodowanego z ubezpieczycielem i ubezpieczonym, ani też na jednoznaczne określenie jego sytuacji prawnej. Ponadto dodatkowe komplikacje powoduje szczególnie regulacja ustawowa obowiązkowych ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej oraz przyznanie poszkodowanemu w pewnych przypadkach bezpośredniego roszczenia także względem Ubezpieczyciela Funduszu Gwarancyjnego i Polskiego Biura Ubezpieczycieli Komunikacyjnych.

Wyjaśnienia wymaga przy tym szereg kwestii związanych zarówno z naturą relacji łączących ubezpieczyciela, ubezpieczonego i poszkodowanego, jak i charakterem prawnym *actio directa*. W szczególności istotne jest ustalenie, czy poszkodowana osoba trzecia staje się samodzielną stroną stosunku ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, czy też wchodzi jedynie w sytuację prawną ubezpieczonego. Warto też przyrzeć się bliżej zagadnieniu umownego bądź ustawowego źródła bezpośredniego roszczenia czy wreszcie zbadać powiązania *actio directa* z roszczeniem przysługującym poszkodowanemu względem ubezpieczonego oraz ubezpieczonemu względem ubezpieczyciela.

Celem pracy jest zatem określenie sytuacji prawnej poszkodowanego w obowiązującym stanie prawnym, na gruncie dobrowolnych i obowiązkowych ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej, a także szczegółowa analiza istoty oraz charakteru prawnego bezpośredniego roszczenia. Poza zakresem niniejszej publikacji pozostaje przy tym problematyka bezpośredniego roszczenia w ujęciu konwencji międzynarodowych. Skomplikowany i złożony charakter relacji łączących ubezpieczyciela, ubezpieczonego i poszkodowanego wymagał bowiem – w mojej ocenie – ograniczenia prezentowanych zagadnień. Z podobnych względów zawężono rozważania dotyczące problematyki ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej w żegludze morskiej.

Wyjątkowe podziękowania składam Pani prof. dr hab. *Janinie Panowicz-Lipskiej* za opiekę i pomoc przy tworzeniu koncepcji oraz redagowaniu niniejszej publikacji. Dziękuję również Panu prof. dr hab. *Eugeniuszowi Kowalewskiemu* oraz Panu prof. dr hab. *Andrzejowi Kochowi* za wnikliwe recenzje pracy oraz niezwykle cenne uwagi, a także Panu dr. *Marcinowi Orlickiemu* za wprowadzenie w krąg spraw i ludzi świata ubezpieczeń oraz inspirujące rozmowy w trakcie pracy badawczej.